

Nr 235.

Av herr Bärq, Johan, m. fl., om ökade anslag till nykterhetens främjande.

Vid den besparingsaktion, som igångsattes efter det nu pågående världskrigets utbrott för att öka resurserna för den militära beredskapen, beskuro statsmakterna mycket hårt anslagen till det frivilliga nykterhetsarbetet. Under budgetåret 1938/39 utgick anslag till ifrågasvarande ändamål med sammanlagt 383 500 kronor. Efter de kraftiga beskärningarna utgjorde anslaget budgetåret 1940/41 239 800 kronor. Till följd av framsiällningar till Kungl. Maj:t och motioner i riksdagen hava därefter vissa höjningar kommit till stånd. För innevarande budgetår ha sålunda beviljats 284 400 kronor. I statsverkspropositionen har för budgetåret 1945/46 föreslagits en höjning med tillsammans 25 600 kronor. Därav avses 1 500 kronor skola tillfalla centralförbundet för nykterhetsundervisning, 13 100 kronor vissa nykterhetsorganisationers studie- och ungdomsverksamhet och 6 500 kronor de kristna samfundens nykterhetsrörelse, varjämte 4 500 kronor beräknats till en ny instruktörsbefattning, förslagsvis hos de kristna samfundens nykterhetsrörelse. Med de föreslagna höjningarna skulle anslaget bli 310 000 kronor, vilket är 73 500 kronor mindre än det belopp, som utgick budgetåret 1938/39.

Vid den tidpunkt då nykterhetsanslagen reducerades så kraftigt, räknade man i allmänhet med att kriget icke skulle bli så långvarigt, som det nu blivit, och att nedskärningen icke skulle behöva bestå under så lång tidrymd. Även om anslagsminskningen medförde beklagliga omedelbara rubbningar i nykterhetsverksamheten, är det självklart, att sådana rubbningar lättare kunna övervinnas, om man inom kort kan återgå till ett normalt läge. Om de ogynnsamma betingelserna, såsom nu blivit fallet, bestå under en längre tidrymd, är det ofrånkomligt, att verkningarna bli mera djupgående.

Sedan statens bidrag minskats, ha nykterhetsorganisationerna tvingats göra större ekonomiska uppoffringar än tidigare för att hålla verksamheten uppe i så stor utsträckning som möjligt. Det har gällt icke endast att fylla ut den minskning, som statsbidraget undergått, utan också att täcka de ökade omkostnader, som dyrtiden medfört i lika mån för denna verksamhet som på andra områden. Många fall ha omvitnats, där man till en början haft vissa reserver att lita till, vilka emellertid förbrukats, så att man nu har stora ekonomiska svårigheter

att kämpa emot. Det förtjänar anföras, att de största nykterhetsorganisationerna tvingats höja medlemsavgifterna i rätt betydande utsträckning.

Det torde vara överflödigt att mera utförligt motivera det önskvärda i att nykterhetsverksamheten icke endast upprätthålles utan även förstärkes i nuvarande tidsläge. Nykterhetstillståndet har under krigsåren allvarligt försämrats. De orsaker, som man kan skönja bakom denna försämring, komma sannolikt att bestå under den närmaste tiden efter kriget. Oavsett huru utvecklingen i detta hänseende gestaltar sig, bör man räkna med att verkningarna av krigsårens försämring komma att sträcka sig framåt i tiden. Nykterhetsarbetet är en nödvändig och betydelsefull faktor, redan då det gäller den primära uppgiften att återställa vad kriget förstört även i vårt land. Samtidigt bör erinras om att efterkrigsmentaliteten säkerligen kommer att erbjuda en hårdare jordmån för detta liksom allt ideellt arbete.

1943 års nykterhetsutredning har berört frågan om minskningen av statens bidrag till upplysningsverksamheten i alkoholfrågan och det frivilliga nykterhetsarbetet i övrigt och därvid bl. a. anfört följande:

”I ett demokratiskt samhälle framstår det såsom ett väsentligt intresse att både tillämpningen av gällande nykterhetslagstiftning och ståndpunktstagandet i nykterhetspolitiska frågor har möjlighet att bygga på en upplyst opinion. De genom forskningen vunna kunskaperna rörande alkoholens betydelse ur fysiologisk och social synpunkt böra därför i möjlig mån förmedlas till allmänheten. Dessa kunskaper äro jämväl ett önskvärt underlag för den enskilde vid hans ståndpunktstagande till frågan om användning för egen del av alkoholhaltiga drycker. En saklig och objektiv upplysningsverksamhet i alkoholfrågan utgör sålunda ett betydelsefullt samhällsintresse, och sådan upplysning bör kontinuerligt bedrivas. Icke minst är av vikt, att denna upplysningsverksamhet kommer de unga till del. Enär deras åsiktsbildning icke påverkas av redan förvärvade personliga alkoholvanor, måste det förutsättas, att de äro mera tillgängliga för en objektiv upplysning.

Till den allmänna, under skolöverstyrelsens inscende stående folkliga upplysningsverksamheten i alkoholfrågan har sedan flera år tillbaka bidrag lämnats av statsmedel. Såsom förut nämnts, sänktes från och med budgetåret 1940/41 anslaget till bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande på grund av de statsfinansiella svårigheterna med något över en tredjedel. Nedskärningen träffade främst det till föreläsnings- och instruktionsverksamhet avsedda beloppet, vilket sänktes från 140 000 till 60 000 kronor och för närvarande utgör ungefär hälften av det belopp, som utgick före kriget.

Från de synpunkter utredningen haft att bedöma frågan framstår denna utveckling såsom beklaglig. En begränsning av möjligheterna att hålla en upplyst och vaken opinion vid makt ter sig mera äventyrlig än eljest under en tid, då nykterhetstillståndet försämras. Det framstår för den skull för utredningen såsom ett önskemål, att anslaget till ifrågavarande föreläsningsverksamhet avsevärt höjes.”

Från de synpunkter, som anförts i det föregående, synes det oss välbetänkt, att statsmakterna öka sitt ekonomiska stöd åt den frivilliga nykterhetsverksamheten utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits. Vi föreslå ökning på följande poster.

Statsbidrag utgår f. n. med sammandagt 46 500 kronor till tio hos organisationerna anställda *instruktörer för nykterhetsupplysning*. Åtta äro anställda för heltidstjänstgöring, och till var och en av dessa utgår statsbidrag med 4 500 kronor. Instruktörerna hos Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund och hos Sveriges lärares nykterhetsförbund räknas såsom halvtidsanställda: till den förre utgår statsbidrag med 4 500 kronor och till den senare av särskilda skäl med 6 000 kronor. Enligt de villkor, som sedan tiden före kriget äro knutna till ovan nämnda anslag, skall heltidsanställd instruktör avlönas med minst 6 000 kronor per år. Statsbidraget täcker sålunda för dessa tre fjärdedelar av minimilönen. Organisationen har att bestrida resten av lönen och därtill alla andra kostnader, som äro förenade med instruktörens verksamhet. Lönekostnaderna ha de sista åren stigit genom att de flesta organisationerna beviljat instruktörerna dyrtidstillägg. Även övriga utgifter ha under kriget ökat i betydande grad. Resekostnaderna ha fördyrats både på grund av högre biljettpriser (25 procent) och försämrade kommunikationer. I den mån busslinjer och antal turer reducerats, ha resorna blivit både mera tidsödande och kostsamma. Organisationernas egna bidrag till instruktörsverksamheten överstiga numera väsentligt statens bidrag. Sålunda ha exempelvis godtemplarordens kostnader för denna verksamhet under de sista tre åren varit 69 600 kronor, varav 27 000 kronor erhållits i statsbidrag, medan organisationen själv fått bidraga med 42 600 kronor.

I sitt yttrande över organisationernas anslagsäskanden har skolöverstyrelsen tillstyrkt dels en höjning av statsbidraget till varje heltidsanställd instruktör från 4 500 till 6 000 kronor, dels bidrag till två nya instruktörer med heltidstjänstgöring. Kungl. Maj:t har föreslagit höjning av instruktörsanslaget endast med 4 500 kronor till en ny instruktörsbefattning och räknat med oförändrat bidragsbelopp till var och en.

Vi finna det mycket angeläget, att statsbidraget till instruktörerna, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, höjes till 6 000 kronor för var och en med heltidstjänstgöring. För de nio sådana instruktörer, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle detta medföra ökning av anslaget med 13 500 kronor. Vi skulle gärna ha sett, att skolöverstyrelsens förslag om statsbidrag till ytterligare en instruktör kunnat bifallas men avstå från yrkande i detta hänseende.

I detta sammanhang vilja vi taga upp frågan om statsbidraget till *föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande*,

där vi även finna en höjning önskvärd. Till denna verksamhet, som omhänderhaves av Centralförbundets för nykterhetsundervisning (CFN), utgår f. n. statsanslag med 70 000 kronor. Före kriget var detta bidrag 140 000 kronor. Anslaget har visserligen höjts från bottenläget 50 000 kronor under budgetåren 1941/42 och 1942/43 men motsvarar dock endast hälften av förkrignivån. Även i detta fall bör erinras om att prisstegringen självfallet har återverkningar på kostnaderna.

Till följd av anslagsminskningen har antalet statsunderstödda föreläsningar sjunkit kraftigt. Budgetåret 1938/39 anordnades 4 536 sådana föreläsningar men 1943/44 endast 1 863. I stort sett torde en motsvarande inskränkning i den offentliga undervisnings- och upplysningsverksamheten i alkoholfrågan ha skett, då föreläsninganordnarna i allmänhet icke ha sådana ekonomiska tillgångar att de kunna kompensera de uteblivna statsbidragen.

De som anordnat föreläsningar, ha under de senare åren måst påtaga sig betydligt ökade kostnader för de föreläsningar, som kommit till stånd, när de lämnade statsbidragen i genomsnitt varit lägre än tidigare, medan samtidigt anordningskostnaderna stigit avsevärt (rese- och uppehållskostnader, utgifter för reklam, lokalhyror m. m.). Enligt till CFN:s insända uppgifter ha föreläsninganordnarna under de senaste åren haft ungefär dubbelt så stora egna utgifter för varje föreläsning som under tiden närmast före kriget.

Anslaget till CFN:s föreläsningverksamhet användes till ett vitt utgrenat undervisnings- och upplysningsarbete i alkoholfrågan. En liten del av anslaget åtgår till instruktionsföreläsningar vid kurser och konferenser inom nykterhetsrörelsen. En del disponeras till föreläsningar vid offentliga upplysningsmöten, som nykterhetsorganisationerna anordna. Men det bör betonas, att ifrågavarande statsanslag ingalunda kommer enbart den verksamhet till godo, som ligger inom nykterhetsorganisationernas ram. En avsevärd del av anslaget användes till föreläsningar, som anordnas av organisationer och institutioner utanför nykterhetsrörelsen. Under de senaste åren ha föreläsningar förmedlats bl. a. till följande grupper: av CFN anordnade länskurser, nykterhetsorganisationer, kristna samfund, föreläsningföreningar, folkhögskolekurser och andra bildningsorganisationer, frisksportarklubbar, politiska sammanslutningar, fackföreningar, husmodersföreningar och andra kvinnoorganisationer, ungdomsråd, instruktionsmöten för lärare, lärar- och föräldramöten, folkskolor, läroverk, folkhögskolor, militärförband, nykterhetsnämnder och alkoholistanstalter.

På senare tid ha särskilt föreläsningar vid militärförband och föreläsningar, som avse att bekämpa ungdomsfylleriet, ökat i omfattning.

CFN har hemställt, att föreläsningsanslaget måtte höjas till förkrignivån d. v. s. 140 000 kronor. Skolöverstyrelsen har förordat en höjning av anslaget till 100 000 kronor. Ehuru det statsfinansiella läget påkallar sträng återhållsamhet, vilja vi på grund av sakens vikt föreslå, att även föreläsningsanslaget höjes till det belopp, som skolöverstyrelsen förordat.

Till *internationella byrån i Lausanne för bekämpande av alkoholismen* har i statsverkspropositionen föreslagits samma anslag från svenska staten som tidigare, nämligen 3 500 kronor. Nykterhetsorganisationerna i vårt land lämna sedan många år även bidrag till denna byrå. Av lätt insedda skäl har kriget medfört stora svårigheter för byrån. Denna åtnjuter i normala fall bidrag — både statliga och enskilda — från en rad länder. Från de flesta av dessa länder ha emellertid bidragen de sista åren uteblivit. Till följd härav är det ekonomiska läget f. n. så dåligt, att byrån ser sin existens starkt hotad. Den är nu praktiskt taget uteslutande beroende av det stöd, som kan erhållas från Sverige och Schweiz. Nykterhetsorganisationer och enskilda understödjare i båda länderna ha i betydande grad ökat sina bidrag, men trots detta är det ekonomiska stödet åt byrån i hög grad otillräckligt.

Byrån inrymmer även världsnykterhetsförbundets sekretariat och får till följd härav särskilt viktiga uppgifter, då det gäller att efter kriget återknyta förbindelserna mellan olika länders nykterhetsrörelser liksom att hjälpa till att bygga upp rörelsen på nytt i de ockuperade länder, där den brutit samman. Byråns verksamhet är f. n. i hög grad inriktad på planläggningen av det arbete, som bör igångsättas omedelbart efter krigets slut.

Mot bakgrunden av nu anförda omständigheter anse vi det vara en angelägen plikt att något öka svenska statens bidrag. Vi föreslå en höjning med 2 000 kronor, samma belopp som skolöverstyrelsen förordat. Ökningen är blygsam. Men förutom den materiella nyttan skulle en anslagsökning ha en moralisk betydelse för byrån, vilket också har sitt värde i detta läge.

Med det nu anförda ha vi sökt visa, att en längre gående höjning av anslagen till nykterhetsverksamheten är ytterst påkallad. Därvid vilja vi särskilt betona angelägenheten av att det ekonomiska stödet till instruktörsverksamheten och till internationella byrån i Lausanne ökas.

Vi hemställa sålunda,

att anslaget till instruktörer för nykterhetsupplysning måtte höjas till kr. 64 500:—

att anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande måtte höjas till „ 100 000:—

att anslaget till internationella byrån i Lausanne för bekämpande av alkoholismen måtte höjas till kr. 5 500:—

och att följaktligen till bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande måtte anvisas ett anslag av tillhopa kronor 355 500:—.

Stockholm den 23 januari 1945.

A. J. Bärq.

Gottfrid Karlsson.

John Björck.

Bengt Elmgren.

Jones Erik Andersson.

P. J. Näslund.
